

יחידת לימוד חגים תרבות ומורשת

בנושא: ראש השנה

**תוכנית לימודים לטיפוח השפה העברית
ללומדים במסלול טרום יסוד
במרכזי החינוך של השב"ס - תשפ"ב - 2022**

ארגון כתיבה ועריכה: אילת כ"ץ
ניקוד וכתיבת החלק הלשוני: זיוה אילני

יחידת לימוד חגים, תרבות ומורשת.

ראש השנה

למורים,

1. יחידה זו מלווה בשתי מצגות.
מצגת אחת היא של ראש השנה : מנהגי ומאפייני החג.
מצגת שנייה : חגיגות ראש השנה בעולם.
2. עדיף ללמד יחידה זו במהלך חודש ספטמבר בסמיכות לראש השנה וחגי תשרי.

הצעות לפתיחת הנושא בשיחה בעל פה.

- א. השתמשו בחידון שבמצגת לפתיחת יחידת הלימוד.
- ב. יצירת "שמש אסוציאציות" סביב המילה "ראש השנה" כל לומד יגיד מה הרגש, ידע קודם, מושג... שעולה אצלו בהקשר למילה "ראש השנה".

ג. שאילת שאלות:

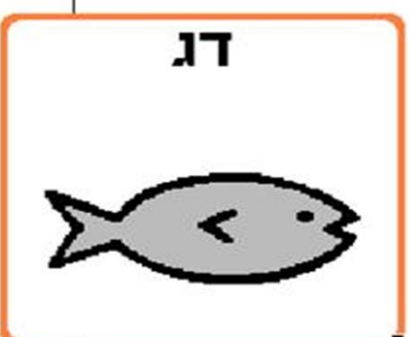
1. מדוע חוגגים את ראש השנה?
2. מהם מאפייני החג?
3. לאילו חגים שאתם מכירים, יש מאפיינים ומנהגי חג דומים?
- ד. הצגת תמונות של סימני החג כל אחד יבחר וישתף בתמונה. יסביר למה הוא בחר בה.

היחידה מיועדת לכול רמות הלימוד.

היחידה בנויה בצורת שאלות ותשובות.

לפניכם חלק מסימני חג ראש השנה.

מה אתם יודעים על כל סימן?

יחידת למוד – ראש השנה

1. מה זה ראש השנה?

ראש השנה מציין את תחילת השנה בלוח העברי והוא ממועדי השנה שמקורם בתורה.

בשנה יש 12 חודשים. חודש תשרי הוא החודש הראשון בשנה.
ראש השנה הוא החג הראשון בשנה. חוגגים אותו יומים, בתאריכים א' – ב' בתשרי.

בעבר, בתקופת המקרא, החודש הראשון של השנה היה ניסן, ותשרי היה החודש השביעי.

”כך כתוב בתורה: בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבטון זכרון תרועה מקרא קדש: כל מלאכת עבודה לא תעשו; והקרבתם אשה לה” (ויקרא כ”ג, כ”ד-כ”ה)

”ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם – כל מלאכת עבודה לא תעשו: יום תרועה יהיה לכם” (במדבר כ”ט, א').

לפי הכתוב במקורות, ארבעה ראשי שנים מצינים את תחילת השנה בתחומים שונים. הבנת ציר השנה תואם לכל תחום הכרחי, בעקר למצוות התלויות בארץ, ואלו הם:

”ארבעה ראשי שנים הם.

באחד בניסן – ראש השנה למלכים ולרגלים.

באחד באילול – ראש השנה למעשר בהמה. (רבי אלקעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי).

באחד בתשרי – ראש השנה לשנים ולשמטין וליובלות, לנטיעה ולירקות.

באחד בשבט – ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים: בחמשה עשר בו”.

המזל של חדש תשרי הוא מאזנים .
נוהגים לומר שבחדש תשרי שוקלים במאזנים את המעשים הרעים ואת
המעשים הטובים .
בתקופה זאת היום והלילה כמעט מאזנים, כלומר - מספר שעות היום
והלילה כמעט שווים .
שמות החג

שם נוסף לראש השנה הוא "יום תרועה", משום שבראש השנה תוקעים
בשופר, כדי להזכיר לאנשים להתחרט על מעשיהם .
ראש השנה מכנה גם "יום הדין" משום שלפי המסורת היהודית ראש השנה
הוא יום שבו האל דן את "כל בְּאֵי עוֹלָם" על מעשיהם בשנה שחלפה וגוֹזֵר
את דינם לשנה הבאה.

תקיעת שופר

המצוה היחידה מן התורה בראש השנה היא תקיעת שופר, מצוות תרועה.
האמונה היא כי תקיעות השופר גורמות לפתיחת שערי שמים ולהבאת
התפלות בפני האלהים. ראש השנה הוא "יום תרועה", משום שבראש השנה
תוקעים בשופר, כדי להזכיר לאנשים להתחרט על מעשיהם.
את השופר עושים לרוב מקרן של איל.

2. מנהגי החג

בראש השנה נוהגים לברך אחד את השני, בברכת "שנה טובה" כדי שתהיה
שנה טובה.

א. משלוח אגרות ברכה .

במאות השנים האחרונות השתרש המנהג לברך בראש השנה קרובים
ומכרים בברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו" ולשלח זה לזה אגרות ברכה
לשנה החדשה. החל מהמאה ה-14 נהגו לשלח אחולים כאלו בכתב לפני ראש
השנה. מסוף המאה ה-19, לאחר המצאת גלויות הדאר, נפוץ מאוד מנהג
שליחת כרטיסי ברכה שהוכנו בעבור החג. מסוף המאה ה-20 דעך השמוש

בכרטיסי נָזר וְהִחֲלֵף בְּבִרְכוֹת טִלְפוֹנִיּוֹת וּבִמְשָׁלוֹחַ בְּרָכוֹת בַּדָּאָר הָאֱלֶקְטְרוֹנִי
וּבִמְסֻרוֹנִים .

ב. אַרוּחַת הַחַג

בְּעֶרְבַּ הַחַג נַעֲרֶכֶת אַרוּחָה חֲגִיגִית וּבָהּ נָהוּג לֶאֱכֹל מֵאֲכָלִים מִיַּחֲדִים שְׂיֵשׁ בָּהֶם
סְמָלִיּוֹת כָּמוֹ :

תַּפּוּחַ בְּדִבְשׁ - הַמְסַמֵּל אֶת הַתְּקוּנָה שֶׁהַשָּׁנָה הַבָּאָה תִּהְיֶה טוֹבָה וּמִתּוֹקָה יוֹתֵר
מִזֵּו שְׁחֻלְפָּה. תַּפּוּחַ בְּדִבְשׁ כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶה לָנוּ שָׁנָה מִתּוֹקָה
רִמּוֹן - כִּדִּי שְׂיִרְבּוּ מַעֲשֵׂינֵנוּ הַטוֹבִים, כְּמִסְפֵּר גִּרְגָּרִי הַרִמּוֹן .
רִמּוֹן מְסַמֵּל אֶת הַרְצוֹן שֶׁבָּעֵת הַמְשָׁפֵט הָאֱלֹהִי יַעֲמְדוּ לְטוֹבַת הָאָדָם זְכוּיוֹתָיו
וְהַמַּעֲשִׂים הַטוֹבִים שֶׁעָשָׂה כְּמִסְפֵּר גִּרְגָּרִי הַרִמּוֹן.

רֹאשׁ שֶׁל דָּג - הַמְסַמֵּל אֶת הַבִּקְשָׁה שֶׁ"נִּהְיֶה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב ."
סֶלֶק - הַמְסַמֵּל אֶת הַתַּפְּלָה שֶׁיִּסְתַּלְקוּ כָּל שׂוֹנְאֵינוּ וּמִבְקָשֵׁי רָעֵתָנוּ .
תָּמָר - הַמְסַמֵּל אֶת הַתַּפְּלָה שֶׁיִּתְּמוּ כָּל אוֹיְבֵינוּ.

ג. תַּשְׁלִיךְ

מִנְהַג נּוֹסֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא "תַּשְׁלִיךְ" , נָהוּג לִלְכֹּת אֶל מְקוֹר מַיִם
לְהַשְׁלִיךְ אֶת הַחֻטָּאִים שֶׁעָשִׂינוּ אֶל הַמַּיִם, לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה, וּלְהַשְׁתַּדֵּל בְּשָׁנָה
הַבָּאָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים יוֹתֵר טוֹבִים .
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוֹלְכִים לְפָנוֹת עֶרֶב לַיִם אוֹ לְמְקוֹר מַיִם אַחֵר
וְאוֹמְרִים בּוֹ אֶת תַּפְּלַת תַּשְׁלִיךְ, בִּקְשָׁה לְהַשְׁלִיכַת הָעֲבֵרוֹת אֶל 'מִצּוֹלוֹת הַיָּם'.
מְקַבֵּל לְנַעַר אֶת שׁוּלֵי הַבֶּגֶד סָמָל לְהַתְנַעְרוֹת מִהַחֻטָּאִים.

ד. חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁ

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּגִי הָאָדָם נִמְצָאִים בְּתַקּוּפָה שֶׁל עֲרִיכַת חֲשָׁבוֹן נֶפֶשׁ, שָׁפָה
מִבְקָשִׁים סְלִיחָה עַל הַמַּעֲשִׂים רָעִים בְּשָׁנָה שְׁחֻלְפָּה וְשׂוֹאֲפִים לְפָתַח דֶּף חֲדָשׁ
לְקִרְאָת הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה. בְּחֲדָשׁ אֶלוּל, הַנִּקְרָא גַם חֲדָשׁ הַרְחֻמִּים וְהַסְּלִיחוֹת,
מִתְחִילָה תְּקוּפַת חֲשָׁבוֹן הַנֶּפֶשׁ. בְּמַהֲלָכָה מִתְפַּלְלִים תַּפְּלוֹת מִיַּחֲדוֹת בִּשְׁם
"סְלִיחוֹת" שֶׁהֵתְכֵן שְׁלֵהֵן חֲרָטָה עַל חֻטָּאִים וּבִקְשַׁת מַחִילָה מִן הָאֵל. בְּסִיּוּמוֹ
שֶׁל חֲדָשׁ אֶלוּל נִחְגַּג רֹאשׁ הַשָּׁנָה .

ראש השנה מסמל התחלה חדשה, וקורא לנו להתעורר, להחליט איזה אנשים נרצה להיות בשנה הקרובה. תפקידו של ראש השנה הוא לאפשר לנו לצאת מכל הארועים, החוויות השליליות, והרגעים הפחות טובים שצברנו במהלך השנה, ולהחליט איך נתחיל את השנה החדשה עם ראיה אופטימית, עם כוח ומוטיבציה. לפנינו עשרה ימים שהם "עשרת ימי תשובה", בהם נמשיך את חשבון הנפש עד ליום הכפורים.

3. מהם "עשרת ימי תשובה"?

בין ראש השנה ליום כפור יש עשרה ימים - קוראים להם "עשרת ימי תשובה".

מאמינים שבראש השנה נפתחים שלשה ספרים : ספר אחד לצדיקים, ספר אחד לרשעים - הם נחתמים בראש השנה. את הספר השלישי, ששנדף לאנשים רגילים, יחתמו רק ביום כפור. בעשרה ימים אלה בימים אלה נזכרים בני האדם במעשים הרעים, שעשו במשך השנה, מתחרטים על מעשים אלו, ומבקשים סליחה זה מזה.

יחידת למוד – ראש השנה

1. מה זה ראש השנה

ראש השנה מציין את תחילת השנה בלוח העברי והוא ממועדי השנה שמקורם בתורה.

בשנה יש 12 חודשים. חודש תשרי הוא החודש הראשון בשנה. ראש השנה הוא החג הראשון בשנה. חוגגים אותו יומים, בתאריכים א' – ב' בתשרי.

בעבר, בתקופת המקרא, החודש הראשון של השנה היה ניסן, ותשרי היה החודש השביעי.

כך כתוב בתורה: בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון "תרועה מקרא קדש: כל מלאכת עבדה לא תעשו; והקרבתם אשה לה" (ויקרא כ"ג, כ"ד-כ"ה)

ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם – כל מלאכת עבדה לא "תעשו: יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כ"ט, א').

לפי הכתוב במקורות, ארבעה ראשי שנים מצינים את תחילת השנה בתחומים שונים. הבנת ציר השנה תואם לכל תחום הכרחי, בעקר למצוות התלויות בארץ, ואלו הם:

"ארבעה ראשי שנים הם.

באחד בניסן – ראש השנה למלכים ולרגלים.

באחד באבול – ראש השנה למעשר בהמה. (רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי).

באחד בתשרי – ראש השנה לשנים ולשמטין וליובלות, לנטיעה ולירקות.

באחד בשבט – ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים: בחמשה עשר בו".

הַמִּזְלָל שֶׁל חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הוּא מֵאָזְנִים.
נוֹהֲגִים לומר שֶׁבְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי שׁוֹקְלִים בְּמֵאָזְנִים אֶת הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים וְאֶת
הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים.
בְּתַקּוּפָה זֹאת הַיּוֹם וְהַלֵּילָה כִּמְעַט מְאֻזְנִים - מְסַפֵּר שְׁעוֹת הַיּוֹם וְהַלֵּילָה
כִּמְעַט שׁוּוִים.

שמות החג

שֵׁם נוסף לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא "יּוֹם תְּרוּעָה", מְשׁוּם שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִים
בְּשׁוֹפָר, כְּדִי לְהַזְכִּיר לְאֲנָשִׁים לְהִתְחַרֵּט עַל מַעֲשֵׂיהֶם.
ראש השנה מכונה גם "יּוֹם הַדִּין" מְשׁוּם שֶׁלִּפִּי הַמִּסּוּרַת הַיהוּדִית רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הוּא יוֹם שֶׁבוֹ הָאֵל דֵּן אֶת "כָּל בָּאֵי עוֹלָם" עַל מַעֲשֵׂיהֶם בַּשָּׁנָה שֶׁחָלְפָה וְגוֹזֵר
אֶת דִּינָם לַשָּׁנָה הַבָּאָה.

תקיעת שופר

הַמִּצְוָה הַיְחִידָה מִן הַתּוֹרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא תְּקִיעַת שׁוֹפָר, מִצְוֹת תְּרוּעָה.
הָאֱמוּנָה הִיא כִּי תְּקִיעוֹת הַשׁוֹפָר גּוֹרְמוֹת לַפְתִּיחַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם וְלַהֲבֹאת
הַתְּפִילוֹת בְּפָנֵי הָאֱלֹהִים.

רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא "יּוֹם תְּרוּעָה", מְשׁוּם שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר, כְּדִי
לְהַזְכִּיר לְאֲנָשִׁים לְהִתְחַרֵּט עַל מַעֲשֵׂיהֶם.
אֶת הַשׁוֹפָר עוֹשִׂים לְרֹב מְקָרָן שֶׁל אֵיל.

2. מנהגי החג

"בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נוֹהֲגִים לְבָרֵךְ אֶחָד אֶת הַשָּׁנִי, בְּבִרְכַּת "שָׁנָה טוֹבָה
כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה שָׁנָה טוֹבָה.

א. משלוח איגרות ברכה.

בְּמֵאוֹת הַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת הִשְׁתַּרְשׁ הַמִּנְהַג לְבָרֵךְ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קְרוֹבִים
וּמִכְרִים בְּבִרְכַּת "לִשְׁנָה טוֹבָה תִּכְתְּבוּ וְתִיחַתְּמוּ" וּלְשִׁלּוּחַ זֶה לְזֶה אִגְרוֹת
בְּרָכָה לַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה. הַחֵל מֵהַמָּאָה ה-14 נִהְגוּ לְשִׁלּוּחַ אִיחוּלִים כֹּאֲלוּ בִּכְתָב
לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. מִסּוּף הַמָּאָה ה-19, לְאַחַר הַמִּצְאָת גְּלוּיוֹת הַדּוֹאֵר, נִפּוֹץ

מאוד מנהג שליחת כרטיסי ברכה שהוכנו בעבור החג. מסוף המאה ה-20 דעך השימוש בכרטיסי נייר והוחלף בברכות טלפוניות ובמשלוח ברכות בדואר האלקטרוני ובמסרונים.

ב. ארוחת החג

בערב החג נערכת ארוחה חגיגית ובה נהוג לאכול מאכלים מיוחדים שיש בהם סמליות כמו :

תפוח בדבש - המסמל את התקווה שהשנה הבאה תהיה טובה ומתוקה יותר מזו שחלפה. תפוח בדבש כְּדִי שְׂתֵהֶיָה לָנוּ שָׁנָה מְתוּקָה
רימון - כְּדִי שְׂיִרְבּוּ מַעֲשֵׂינוּ הַטּוֹבִים, כְּמִסְפַּר גְּרָגְרֵי הָרִימון.
רימון מסמל את הרצון שבעת המשפט האלוהי יעמדו לטובת האדם זכויותיו והמעשים הטובים שעשה כמספר גרגרי הרימון.
ראש של דג - המסמל את הבקשה ש"נִהְיָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב".
סֶלֶק - המסמל את התפילה שיסתלקו כל שונאינו ומבקשי רעתנו.
תמר - המסמל את התפילה שִׁיתֵּמוּ כָּל אוֹיְבֵינוּ.

ג. תשליך

מִנְהַג נוֹסֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא "תְּשַׁלֵּיךְ", נְהוּג לִלְכֹּת אֶל מְקוֹר מַיִם
לְהַשְׁלִיךְ אֶת הַחֲטָאִים שֶׁעָשִׂינוּ אֶל הַמַּיִם, לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה, וּלְהַשְׁתַּדֵּל בְּשָׁנָה
הַבָּאָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים יוֹתֵר טוֹבִים.
ביום הראשון של ראש השנה הולכים לפנות ערב לים או למקור מים אחר
ואומרים בו את תפילת תשליך, בקשה להשלכת העבירות אל 'מצולות הים'.
מקובל לנער את שולי הבגד סמל להתנערות מהחטאים.

ד. חשבון נפש

בראש השנה בני האדם נמצאים בתקופה של עריכת חשבון נפש, שבה
מבקשים סליחה על המעשים רעים בשנה שחלפה ושואפים לפתוח דף חדש
לקראת השנה החדשה. בחודש אלול, הנקרא גם חודש הרחמים והסליחות,
מתחילה תקופת חשבון הנפש. במהלכה מתפללים תפילות מיוחדות בשם

"סליחות" שהתוכן שלהן חרטה על חטאים ובקשת מחילה מן האל. בסיומו של חודש אלול נחגג ראש השנה.

ראש השנה מסמל התחלה חדשה, וקורא לנו להתעורר, להחליט איזה אנשים נרצה להיות בשנה הקרובה. תפקידו של ראש השנה הוא לאפשר לנו לצאת מכל האירועים, החוויות השליליות, והרגעים הפחות טובים שצברנו במהלך השנה, ולהחליט איך נתחיל את השנה החדשה עם ראייה אופטימית, עם כוח ומוטיבציה. לפנינו עשרה ימים שהם עשרת ימי תשובה בהם נמשיך את חשבון הנפש עד ליום הכיפורים.

3. מהם עשרת ימי תשובה?

בין ראש השנה ליום כפור יש עשרה ימים - קוראים להם "עשרת ימי תשובה".

מאמינים שבראש השנה נפתחים שלשה ספרים:

ספר אחד לצדיקים, ספר אחד לרשעים - הם נחתמים בראש השנה.

את הספר השלישי, ששייך לאנשים רגילים, יחתמו רק ביום כפור.

בעשרה ימים אלה בימים אלה נזכרים בני האדם במעשים הרעים,

שעשו במשך השנה, מתחרטים על מעשים אלו, ומבקשים סליחה זה מזה.

פעילות 1

קרא את הקטע וענה על השאלות.

1. מה זה ראש השנה ?

ראש השנה מציין את תחילת השנה בלוח העברי והוא ממועדי השנה שמקורם בתורה.

בשנה יש 12 חודשים. חודש תשרי הוא החודש הראשון בשנה. ראש השנה הוא החג הראשון בשנה. חוגגים אותו יומים, בתאריכים א' – ב' בתשרי.

בעבר, בתקופת המקרא, החודש הראשון של השנה היה ניסן, ותשרי היה החודש השביעי.

בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש: כל "מלאכת עבדה לא תעשו; והקרבתם אשה לה" (ויקרא כ"ג, כ"ד-כ"ה). ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם – כל מלאכת עבדה לא "תעשו: יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כ"ט, א'). המזל של חודש תשרי הוא מאזניים.

נוהגים לומר שבחודש תשרי שוקלים במאזניים את המעשים הרעים ואת המעשים הטובים. בתקופה זאת היום והלילה כמעט מאוזנים - מספר שעות היום והלילה כמעט שווים.

שמות החג

שם נוסף לראש השנה הוא "יום תרועה", משום שבראש השנה תוקעים בשופר, כדי להזכיר לאנשים להתחרט על מעשיהם. ראש השנה מכונה גם "יום הדין" משום שלפי המסורת היהודית ראש השנה הוא יום שבו האל דן את "כל באי עולם" על מעשיהם בשנה שחלפה וגוזר את דינם לשנה הבאה.

תקיעת שופר

המצווה היחידה מן התורה בראש השנה היא תקיעת שופר, מצוות תרועה. האמונה היא כי תקיעות השופר גורמות לפתיחת שערי שמיים ולהבאת התפילות בפני האלוהים.

ראש השנה הוא "יום תרועה", משום שבראש השנה תוקעים בשופר, כדי להזכיר לאנשים להתחרט על מעשיהם. את השופר עושים לרוב מקרן של איל

1. השלימו את החסר.

- א. החדש הראשון בשנה הוא _____. בשנה יש ____ חודשים.
ב. המזל של חודש תשרי הוא _____.
ג. מספר השעות של ה _____ כמעט שנה, למספר השעות של ה _____.

ד. לראש השנה שני שמות נוספים
שם נוסף הוא יום תרועה כי

שם נוסף הוא יום הדין כי

ה. מדוע תוקעים בשופר בראש השנה?

ו. ממה עושים שופר?

פעילות 2

קרא את הקטע וענה על השאלות.

2. מנהגי החג

"בראש השנה נוהגים לברך אחד את השני, בברכת "שנה טובה כדי שתהיה שנה טובה."

א. משלוח איגרות ברכה.

במאות השנים האחרונות החלו לברך בראש השנה משפחה וחברים בברכת "לשנה טובה תיכתבו ותיחתמו" ולשלוח זה לזה כרטיסי ברכה לשנה החדשה. מסוף המאה ה-20 – בעשרים שנה האחרונות, השימוש במשלוח כרטיסי ברכה בדואר הוחלף לברכות טלפוניות, למשלוח ברכות בדואר האלקטרוני, במסרונים, בוואטאפ, וברשתות החברתיות.

ב. ארוחת החג

בערב החג נערכת ארוחת חגיגת ובה נהוג לאכול מאכלים מיוחדים שיש בהם סמליות כמו :

תפוח בדבש - המסמל את התקווה שהשנה הבאה תהיה טובה ומתוקה יותר מזו שחלפה. תפוח בדבש כדי שתהיה לנו שנה מתוקה
רימון - כדי שנירבו מעשינו הטובים, כמספר גרגרי הרימון.
רימון מסמל את הרצון שבעת המשפט האלוהי יעמדו לטובת האדם זכויותיו והמעשים הטובים שעשה כמספר גרגרי הרימון.

ראש של דג - המסמל את הבקשה ש"נהיה לראש ולא לזנב".

סלק - המסמל את התפילה שישתלקו כל שונאינו ומבקשי רעתנו.

תמר - המסמל את התפילה שייתמו כל אויבינו.

ג. תשליך

מנהג נוסף בראש השנה הוא "תשליך", נהוג ללכת אל מקור מים להשליך את החטאים שעשינו אל המים, לבקש סליחה, ולהשתדל בשנה הבאה לעשות מעשים יותר טובים.

ביום הראשון של ראש השנה הולכים לפנות ערב לים או למקור מים אחר ואומרים בו את תפילת תשליך, בקשה להשלכת העבירות אל 'מצולות הים'. מקובל לנער את שולי הבגד סמל להתנערות מהחטאים.

ד. חשבון נפש

בראש השנה בני האדם נמצאים בתקופה של עריכת חשבון נפש, שבה מבקשים סליחה על המעשים רעים בשנה שחלפה ושואפים לפתוח דף חדש לקראת השנה החדשה. בחודש אלול, הנקרא גם חודש הרחמים והסליחות, מתחילה תקופת חשבון הנפש. במהלכה מתפללים תפילות מיוחדות בשם "סליחות" שהתוכן שלהן חרטה על חטאים ובקשת מחילה מן האל. בסיומו של חודש אלול נחגג ראש השנה.

ראש השנה מסמל התחלה חדשה, וקורא לנו להתעורר, להחליט איזה אנשים נרצה להיות בשנה הקרובה. תפקידו של ראש השנה הוא לאפשר לנו לצאת מכל האירועים, החוויות השליליות, והרגעים הפחות טובים שצברנו במהלך השנה, ולהחליט איך נתחיל את השנה החדשה עם ראייה אופטימית, עם כוח ומוטיבציה. לפנינו עשרה ימים שהם עשרת ימי תשובה בהם נמשיך את חשבון הנפש עד ליום הכיפורים.

1. ענה על השאלות הבאות

א. מדוע מְבָרְכִים בברכת "שָׁנָה טוֹבָה"?

משלוח אגרות ברכה

פעם נהגו לשלוח כרטיסי ברכה בדואר, כיצד נוהגים לברך היום?

ב. רשם שמות שלשה מאכלים לראש השנה :
בחר מאכל אחד וכתוב מדוע אוכלים אותו?

ג. מה יש המנהג שעושים ליד מקור מים? מה ההסבר למנהג זה?

ד. תאר בעל פה מה אתה רואה בתמונה?

שאלות אפשריות לשיחה בעל פה (למורים, מצורף עבורכם קובץ הרחבה)

1. מהו חשבון נפש?
2. מדוע לדעתכם חשוב לעשות חשבון נפש ?
3. באילו דרכים עושים חשבון נפש?
4. האם אתם נוהגים לעשות חשבון נפש?
5. לדעתכם, האם חשבון נפש משפיע על ההחלטות האישיות? (לבקש דוגמות.)
6. מהו חשבון נפש עבור אדם דתי ומהו עבור אדם חילוני? האם הוא נחוץ לשניהם?

פעילות 3

קרא את הקטע וענה על השאלות.

3. מהם עשרת ימי תשובה?

בין ראש השנה ליום כפור יש עשרה ימים - קוראים להם "עשרת ימי תשובה".

מאמינים שבראש השנה נפתחים שלטון ספרים :
ספר אחד לצדיקים, ספר אחד לרשעים - הם נחתמים בראש השנה.
את הספר השלישי, ששייך לאנשים רגילים, יחתמו רק ביום כפור.
בעשרה ימים אלה בימים אלה נזכרים בני האדם במעשים הרעים,
שעשו במשך השנה, מתחרטים על מעשים אלו, ומבקשים סליחה זה מזה.

- א. לימים בין ראש השנה ליום כפור קוראים: _____
- ב. בראש השנה נפתחים _____ ספרים. אחד ל _____, אחד ל _____
ואחד ל _____.

פעילות 4

השלימו את המשפטים בעזרת המלים שבמחסן המלים.

בראש השנה

טובלים תפוח ב_____.

שולחים _____ לבני המשפחה ולחברים.

תוקעים ב_____ העשוי מקרן של איל.

מתפללים מתוך_____.

מברכים איש את רעהו_____.

מחסן מילים

שופר, דבש, פרטיסי ברכה, מחזור, שנה טובה

פעילות 5

סמן מה לא שייך למנהגי ראש השנה?

א. טובלים חלה בדבש.

ב. מבקשים סליחה איש מרעהו.

ג. צמים.

ד. תוקעים בשופר.

ה. שולחים פרטיסי ברכה.

ו. אוכלים ארוחה מפסקת.

ז. מברכים איש את רעהו

פעילות 6

סמן נכון / לא נכון לגבי כל משפט

נכון / לא נכון	ראש השנה פותח שנה חדשה.
נכון / לא נכון	הימים שבין ראש השנה לבין יום כפור נקראים עשרת ימי תשובה.
נכון / לא נכון	ראש השנה נקרא גם "יום תרועה".
נכון / לא נכון	בראש השנה אוכלים אגוזי חמון.
נכון / לא נכון	בראש השנה נוהגים לאכול ראש של דג
נכון / לא נכון	בראש השנה תוקעים בשופר
נכון / לא נכון	בראש השנה נוהגים לקיים את מנהג התשליך

פעילות 7

בטויים עם המלה ראש – בטוי ופרוש. העבר קו בין הבטוי לפרוש המתאים לו.

בטוי עם המלה ראש	פרושים
ראש ממשלה	חסר רצינות, העדר אחריות חסר תשומת לב
הרפין ראש	רצון לעשות ולהשפיע מעבר לנדרש, מוטיבציה גבוהה.
דמו בראשו	התייחסות חמומה ורצינית; רצינות
קלות ראש	אדם חולמני, איננו נמצא על הקרקע, לא מציאותי.
כובד ראש	נכונות לקבל או לבחון רעיונות חדשים
ראש פתוח	התעלם מהמציאות
ראש בעננים	מי שעומד בראש הרשות המבצעת, הזרוע המנהלת את ענייני המדינה
טמן ראשו בחול	נכנע, מקבל מרות: "נלחם על זכויותינו בלי להרפין ראש"; נכנע ובוש;
ראש גדול	ישלם בחייו על מעשיו

פעילות 8 – לפניך 10 ביטויים ופירושם עם המילה ראש
כתוב את המספר המתאים לפירוש הביטוי.

קלות ראש	____	מבויש
בראש חוצות	____	חסר מוטיבציה, חסר רצון
ראש קטן	____	חוסר רצינות
בכובד ראש	____	קיצורי מילים
ראשו על כתפיו	____	פיקח, נבון
ראש גדול	____	ישלם בחייו על מעשיו
ראשי תיבות	____	בעל מוטיבציה ורצון להשקיע
טמן ראשו בחול	____	במקום פומבי, בגלוי
חפוי ראש	____	התעלם מסכנה
דמו בראשו	____	ברצינות

פעילות 9 - לפניך שיר ששמו "ראש כרוב"

ראש כרוב הוא כנוי לאדם טפש שיש לו כרוב במקום מח.

קרא את השיר "ראש כרוב" מלים: תלמה אליגון, לחן: קובי אושרת

יש ראש לשועלים

וראש לאריות,

יש ראש עם תלתלים

וראש עם בעיות.

יש ראש הממשלה

זה הראש הכי חשוב,

ולנו במחילה

יש רק ראש של כרוב.

ראש כרוב בגרוש

אפלו לא כרובית

או כרוב כבוש

בחמץ מחבית.

ראש כרוב חמוץ,

ראש כרוב אל תתיאש,

עם קצת למוד

אולי תהיה פחות טפש!

יש ראש לשועלים

וראש לאריות,

עליך להחליט

באיזה ראש להיות.

יש ראש שאין לו לב,
זה הראש הכי עלוב
ולנו, איזה כייף
יש רק ראש של כרוב.
ענה על השאלות

א. כתוב 4 ביטויים עם המילה ראש המופיעים בשיר.

ב. בשיר כתוב :

יש ראש לשועלים
וראש לאריות,
עליך להחליט
באיזה ראש להיות.

היה זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים

פירוש : מוטב להיות אחרון בקבוצה של טובים ושל חכמים (וללמוד מהם)
מאשר ראשון בין רעים או בין טיפשים.

**היה זנב לאריות, ולא ראש לשועלים הוא פתגם מהמקורות שמשמעותו:
עדיף להיות קטן בין הגדולים מאשר גדול בין הקטנים.**

ג. הצג דוגמאות לביטוי היה זנב לאריות ולא ראש לשועלים.

תפזורת לראש השנה

בתפזורת הבאה מסתתרות המילים הבאות:

תְּשׁוּרִי , סְלִיחוֹת, יוֹם הַדִּין, הַתֵּרַת נְדָרִים
אֶבְתְּשׁוּרִי , שְׁנָה טוֹבָה, תְּקִיעַת שׁוֹפָר
עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּרִטִּיס בְּרָכָה, רֹאשׁ שָׁל דָּג
תַּפּוּחַ בְּדָבֶשׁ, תְּשֻׁלִּיד , חֲתִימָה טוֹבָה, רֶמוֹן

ש	צ	י	ק	ז	ז	כ	ק	ר	ט	ח	פ	ש	ק	י	ג	ע
ש	ק	ט	פ	ל	ר	ט	צ	ב	מ	ר	נ	ס	צ	כ	כ	פ
א	פ	כ	ג	כ	ת	ת	ש	ש	ו	ט	ה	פ	ו	ר	ר	ק
ה	ע	נ	ב	ד	א	ת	פ	ה	ר	ט	ב	ט	י	ע	ט	א
ת	ר	ו	ג	צ	ר	ס	ס	ת	ר	י	מ	ו	נ	ע	י	ר
ג	א	ב	א	י	מ	ה	ז	ל	א	ע	י	ב	א	א	ס	ק
ל	ט	ח	ב	י	ס	ש	ר	ח	ת	י	מ	ה	ט	ו	ב	ה
ש	ט	ק	ת	מ	ל	ש	ת	ל	פ	א	ג	פ	ו	ס	ר	ש
א	כ	ת	ש	ל	י	כ	מ	מ	ו	ג	פ	א	ר	ו	ט	נ
ו	ל	ק	ר	נ	ח	ש	ב	פ	ח	ת	ט	ח	פ	ו	ה	ב
ר	ע	י	י	ש	ו	ק	מ	ב	ב	כ	ח	א	ד	ק	ו	ל
ס	ת	ע	ב	ה	ת	ר	ת	נ	ד	ר	י	מ	ת	ק	א	נ
ד	ש	ת	ע	ה	פ	ד	י	ע	ב	ג	ש	ר	ד	כ	פ	ע
ו	ר	ש	ו	י	ע	ר	א	ש	ש	ל	ד	ג	פ	ב	א	ד
א	י	ו	מ	ה	ד	י	נ	א	נ	ד	ת	ר	כ	צ	ר	ב
ג	פ	פ	ת	ג	ה	ד	ר	ר	א	ט	כ	ר	א	פ	ו	ו
ע	ש	ר	ת	י	מ	י	ת	ש	ו	ב	ה	א	ו	כ	ט	כ

תפזורת לראש השנה

ז	ו	ק	ר	ת	ח	ט	ג	ד
ב	ת	י	י	ט	ת	ג	ע	ז
מ	מ	ש	מ	ז	י	נ	מ	מ
מ	ת	נ	ו	ע	מ	א	ד	מ
י	י	ה	נ	ש	ה	ש	א	ר
ת	ו	מ	ו	ג	ט	ק	ע	י
ת	ת	ת	ע	ו	ק	ל	ש	ש
ר	ט	ו	ש	ק	ע	ת	ש	ג
ש	ו	ק	ר	ז	ה	ט	ג	ע
ג	ה	ה	י	ל	ו	ר	ז	ע

ראש השנה

תפוח

דבש

שופר

תשרי

שנה מתוקה

חתימה טוב

רימון

שירים

בשנה הבאה - נורית הירש / אהוד מנור

בשנה הבאה נשב על המרפסת
ונספר צפורים נודדות.
ילדים בחפשה ישחקו תופסת
בין הבית לבין השדות.
עוד תראה, עוד תראה
כמה טוב יהיה
בשנה, בשנה הבאה

ענבים אדמים יבשילו עד הערב
ויגשו צוננים לשלחן.
ורוחות רדומים ישאו אל אם הדרך
עתונים ישנים וענן.

עוד תראה, עוד תראה
כמה טוב יהיה
בשנה, בשנה הבאה

בשנה הבאה נפרש כפות ידים
מול האור הנגר הלבן
אנפה לבנה תפרש באור כנפים
והשמש תזרח בתוכן.
...עוד תראה, עוד תראה

ותן ברכה

ע"פ ברכת השנים בתפילת עמידה / נורית הירש

בָּרַךְ עָלֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת

אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת

וְתֵן אֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה

וְתֵן בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאָדָמָה

וְשַׂבְּעֵנוּ מִטוֹבָה

וּבָרַךְ שְׁנֵתָנוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת

וְשַׂבְּעֵנוּ מִטוֹבָה

וּבָרַךְ שְׁנֵתָנוּ כְּשָׁנִים הַטּוֹבוֹת

וְתֵן בְּרָכָה

וְתֵן בְּרָכָה

וְתֵן בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאָדָמָה

"למרות שאף אחד
לא יכול
לחזור אחורה
וליצור התחלה חדשה,
כולם יכולים
להתחיל מחדש
וליצור סוף חדש"
שיקו שביאר